

ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ

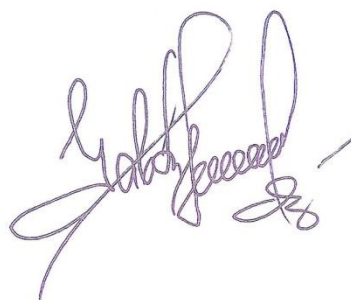
ЗАВАДА ТЕТЯНА ЮРІЇВНА

УДК 159.923.3:316.6

**МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Zavaada Tetiana Yuriivna', with a stylized flourish at the end.

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент
Гупаловська Вікторія Анатоліївна,
доцент кафедри психології
Львівського національного університету імені Івана Франка

Офіційні опоненти: член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор
Татенко Віталій Олександрович, головний науковий співробітник лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

кандидат психологічних наук
Карпенко Євген Володимирович, доцент кафедри психології Львівського державного університету внутрішніх справ МВС України

Захист відбудеться 29 червня 2017 року о 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.457.01 в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України за адресою: 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту соціальної та політичної психології НАПН України за адресою: м. Київ, вул. Андріївська, 15.

Автореферат розісланий 27 травня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Коробка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасна соціокультурна ситуація характеризується постійним підвищенням вимог до ефективного функціонування особистості в суспільстві. Серед цінностей сучасного суспільства вагомую складовою виступає культивування успіху, забезпечення високого матеріального статусу, престижного соціального статусу. Культ досконалості є типовим для всіх західних культур.

Студентська молодь, як специфічна соціально-вікова група, відчуває ці суспільні виклики з особливою гостротою, оскільки поставлена перед необхідністю вибору життєвої стратегії, формування особистих і професійних якостей, соціальної та особистісної ідентифікації, що пов'язані із власним самоствердженням, досягненням значимих результатів, формуванням власної позиції та моделі успішності, що сприятиме ефективній адаптації у різних сферах суспільної життєдіяльності.

Прагнення до досконалості – рушійна, динамічна основа, що забезпечує гармонійну соціалізацію. Проте, коли прагнення до самовдосконалення, реалізація власного потенціалу ідеалізуються, перетворюючись на погоню за найдосконалішим, трансформуються у прагнення постійної відповідності найвищим нормам – тоді актуальним постає питання перфекціонізму.

Перфекціонізм є соціально прийнятним явищем і сучасні суспільні умови та реалії його активно пропагують. Найрізноманітніші досягнення схвалюються соціумом, виконання будь-якої діяльності якнайкраще допомагає отримувати перфекціоністам визнання та схвалення від оточення, ситуаційно підвищувати самооцінку, бути активними, вносити інновації, будувати еталони розвитку. Проте, з іншого боку, переконання, що у всьому слід досягати досконалості, відповідати найвищим еталонам провокує низку дисфункціональних проявів, що негативно відображаються на психологічному благополуччі особистості – страх помилок, критики; сумніви у власних діях; неможливість отримання задоволення від результатів діяльності тощо.

У психології проблема перфекціонізму вважається актуальною як серед зарубіжних (М. Холендер, Д. Хамачек, Г. Флетт, Р. Фрост, П. Хьюїтт, Дж. Ешбі, Р. Слені, А. Холмогорова, Н. Гаранян, А. Золотарева, Т. Юдєєва, В. Ясна, П. Циганкова, І. Грачова), так і вітчизняних науковців (Л. Данилевич, А. Лазько, І. Гуляс, Г. Чепурна, О. Лоза, Т. Грубі, Є. Карпенко, В. Павлова). Аналіз окремих аспектів мотиваційної сфери особистості схильної до перфекціонізму представлений у працях Г. Флетта, Р. Фроста, П. Хьюїтта, Н. Гаранян, І. Грачевої, Л. Данилевич, І. Гуляс.

Проте, психологічний аналіз мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді не здійснювався цілісно й ґрунтовно ні українськими, ні зарубіжними психологами. Брак психологічних досліджень у вивченні мотиваційних особливостей, що впливають на перфекціоністську спрямованість у студентства, зумовлюють актуальність вибору теми дослідження – «Мотиваційні чинники перфекціонізму студентської молоді».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в межах науково-дослідницьких тем кафедри психології філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Багатовимірність особистості: психологічний ракурс» (2012–2014 рр., державний реєстраційний номер 0112U003261) та «Психологічні детермінанти розвитку особистості в умовах соціально-політичної трансформації українського суспільства» (2015–2017 рр. державний реєстраційний номер 0115U003560). Тему узгоджено бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні мотиваційної структури перфекціонізму студентської молоді.

Для досягнення поставленої мети дослідження було визначено наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми перфекціонізму у науковій площині, визначити мотиваційні передумови прояву перфекціонізму особистості. Побудувати теоретичну модель мотиваційних чинників перфекціонізму серед студентської молоді.

2. Обґрунтувати методичні засади дослідження перфекціонізму студентської молоді, підібрати відповідний психодіагностичний інструментарій.

3. Здійснити адаптацію та модифікацію опитувальника перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової.

4. На основі емпіричної перевірки теоретичної моделі визначити та розкрити вплив мотиваційних чинників на формування перфекціонізму у студентської молоді.

Об'єкт дослідження – перфекціонізм як особистісна риса.

Предмет дослідження – перфекціонізм студентської молоді як результат дії мотиваційних чинників.

Методи дослідження. Для досягнення мети та виконання завдань було використано комплекс методів, серед яких:

- *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння – для з'ясування стану розробленості предмету дослідження; узагальнення та систематизація концептуальних положень, метод теоретичного моделювання – із метою визначення мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді;

- *емпіричні* - на етапі попереднього аналізу та підготовки основного інструментарію дослідження застосовано метод тестування, що дало змогу визначити основні параметри дослідження, відібрати шкали та показники.

Для дослідження загального показника перфекціонізму, а також його компонентів було використано опитувальник перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової; для дослідження особливостей мотиваційної сфери досліджуваних осіб було використано ряд тестів – методика діагностики соціально-психологічних установок особистості у сфері мотивацій та потреб О. Потьомкіної; діагностику мотиваційної структури особистості В. Мільмана; методику діагностика рівня задоволення основних потреб В. Скворцова; опитувальник мотивації успіху та уникнення невдачі А. Реана; діагностику мотивів афіліації А. Мехрабіана; опитувальник вимірювання мотивації

досягнення А. Мехрабіана, методика для вивчення цінностей особистості Р. Шварца; для визначення індивідуально-психологічних особливостей особистості, що можуть впливати на мотивацію перфекціонізму – опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В. Моросанової; діагностику самоактуалізації особистості; тест-опитувальник самоствавлення С. Пантілеєва; методика визначення типу акцентуації рис характеру та темпераменту К. Леонгарда і Х. Шмішека; а також для виявлення особливостей сімейного виховання, що здійснює вагомий вплив на формування мотиваційної сфери особистості – методика «Батьків оцінюють діти» (БОД).

- *методи математичної статистики*: для опрацювання емпіричних даних використано – t-критерій Стюдента – для виявлення статистично значущих відмінностей між студентами та молоддю, що не входить в категорію студентства; однофакторний дисперсійний аналіз та тест Шеффе – для визначення відмінностей між високим, середнім та низьким рівнями перфекціонізму; кореляційний аналіз – для з'ясування взаємозв'язків між мотиваційною сферою досліджуваних осіб з різним рівнем перфекціонізму; факторний аналіз – для виокремлення факторної структури мотиваційних детермінант з різним рівнем перфекціонізму; регресійний аналіз – для визначення форми зв'язку та здійснення прогнозу щодо впливу мотиваційних, індивідуально-психологічних та соціокультурних чинників перфекціонізму; коефіцієнт альфа Кронбаха – для виявлення внутрішньої узгодженості між шкалами модифікованого опитувальника перфекціонізму, а також визначення надійності загального показника перфекціонізму; кластерний аналіз – для виокремлення високого, середнього та низького рівня перфекціонізму при модифікації опитувальника перфекціонізму, а також дискримінантний аналіз – для перевірки коректності класифікації досліджуваних за рівнем перфекціонізму при модифікації опитувальника перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової.

Метод наукової інтерпретації було застосовано для пояснення отриманих результатів та для методологічно обґрунтованого опису мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у роботі

– **уперше:**

- *побудовано психологічну модель мотиваційної структури перфекціонізму студентської молоді, що представлена потребами, мотивами, ціннісними орієнтаціями та соціально-психологічними установками, на яких позначається дія індивідуально-психологічних і соціокультурних чинників;*

- *визначено мотиваційні чинники перфекціонізму студентської молоді: серед потреб – потреба у комфорті та визнанні; серед мотивів – страх бути знехтуваним (чутливість до неприйняття оточенням), мотиви соціального престижу та статусу, загальної активності, високий рівень прагнень, устремлінь до задоволення мотивів, професійна мотивація; серед ціннісних орієнтацій – цінність влади; серед соціально-психологічних установок – установка на результат та уникнення устремлінь на альтруїзм;*

- *встановлено основні індивідуально-психологічні (індивідуальні риси, особливості самоствавлення і саморегуляції особистості) та соціокультурні (стилі*

сімейного виховання, навчання у ВНЗ) чинники перфекціонізму студентської молоді;

- *виокремлено* стилі сімейного виховання як соціокультурні чинники перфекціонізму студентської молоді, а також визначено особливості самоставлення та саморегуляції як індивідуально-психологічні чинники перфекціонізму студентської молоді.

- *удосконалено*:

- засоби психодіагностики перфекціонізму шляхом модифікації опитувальника перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової, що дозволяє виокремлювати різні його рівні та розширено запропоновану ними структуру перфекціонізму компонентами «самозвинувачення» та «залежність від оцінок оточення»;

- *поглиблено*:

- поняття перфекціонізму, яке представлено як особистісну рису, що полягає у прагненні до досконалості, пред'явленні до себе високих вимог і нереалістичних стандартів та одночасно поєднує *екстрапсихічний аспект*, який відображає соціальний контекст перфекціонізму і його виразну соціальну детермінацію, культивується сучасним суспільством і передбачає соціальне заохочення та визнання та *інтрапсихічний*, пов'язаний із низкою дисфункціональних особливостей (когнітивних, емоційних, поведінкових);

- уявлення про відмінності між психологічними категоріями: перфекціонізм та педантизм.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів практикуючими психологами (зокрема, спеціалістами психологічних служб навчальних закладів) в процесі консультативної, психокорекційної, психотерапевтичної роботи, спрямованої на оптимізацію прояву перфекціонізму серед молоді, яка здатна до ефективного самоздійснення та самовдосконалення. Розуміння мотиваційних чинників перфекціонізму сприятиме розробці тренінгових програм, з метою набуття навичок успішного досягнення результатів діяльності студентською молоддю та підтримання їх психологічної рівноваги. Модифікований у ході дослідження психодіагностичний інструментарій може бути методичною основою для подальших досліджень перфекціонізму й використовуватись психологами у роботі зі студентською молоддю. Теоретичний та емпіричний матеріал може стати корисним у процесі розробки та викладання навчальних курсів із загальної, вікової, соціальної психології та психології здоров'я.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** у практичну роботу Українського Інституту дитячої та юнацької психотерапії та психологічного консультування (Довідка № 9 від 24.03.2017). Теоретичні положення, обґрунтовані у науковій роботі, використовуються у лекційних та практичних заняттях при викладанні курсів «Соціальна психологія», «Психологія здоров'я», «Психологічний практикум» для студентів Українського католицького університету (Довідка № 141/17 від 17.03.2017), а також курсів «Загальна психологія», «Соціальна психологія» та «Психологія сім'ї» для студентів

Львівського національного університету імені Івана Франка (Довідка №49/ф від 05.04.2017).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було представлено на міжнародній науково-практичній конференції «Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства» (м. Київ, 2012 р.), сьомій міжнародній науково-практичній конференції «Спецпроект: аналіз наукових досліджень» (м. Київ, 2012 р.), п'ятій міжнародній науково-практичній конференції «Здоров'я, освіта, наука та самореалізація молоді» (м. Луцьк, 2013 р.), шостій міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми емпіричних досліджень у психології (до 200-річчя з дня народження С.-А. К'єркегора)» (м. Київ, 2013 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічні та психологічні науки: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень» (м. Одеса, 2014р.), восьмій міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми емпіричних досліджень у психології» (до 100-річчя від дня народження Ролена Барта) (м. Київ, 2015 р.), всеукраїнській конференції «Актуальні проблеми прикладної психології» (м. Київ, 2014 р.), дев'ятій науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Психологічні проблеми сучасності» (м. Львів, 2012 р.). Результати дисертації обговорювались на звітних конференціях та науково-методологічних семінарах кафедри психології Львівського національного університету імені Івана Франка (2011-2015 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 16 публікаціях, із них 5 статей – у фахових виданнях з психології, включених до переліку МОН України, 1 стаття – опублікована у виданні включеного до міжнародних наукометричних баз.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 204 найменування (70 з яких – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг роботи – 212 сторінок, основний текст дисертації викладено на 158 сторінках. Робота ілюстрована 41 рисунком та 14 таблицями. Додатки займають 30 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, описано методи дослідження, представлено наукову новизну та практичне значення, наведено дані про апробацію, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** «Теоретичні засади вивчення мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді» наведено результати аналізу теоретичних досліджень даної проблеми, розглянуто основні психологічні підходи до визначення перфекціонізму, його функціональні та дисфункціональні форми, типи і критерії їх диференціації, а також структурні моделі перфекціонізму у концепціях зарубіжних та вітчизняних науковців.

Наукові дослідження перфекціонізму почали активно впроваджуватись з 60-80 років ХХ ст. зарубіжними психологами (М.Холендер, Д. Хамачек, Д. Барнс,

А. Вайсман, Р. Фрост, П. Хьюїтт, Дж. Флетт та ін.). М. Холлендер, один з перших американських клінічних психологів, хто вводить поняття перфекціонізму в науковий обіг, і визначає його як пред'явлення до себе вищих вимог виконання діяльності, ніж того потребують обставини.

В теоретичному полі, існує значна кількість систематизованих та узагальнених наукових поглядів на структуру перфекціонізму, розроблених теоретичних моделей, проте, все ж досі точаться дискусії щодо амбівалентності природи даного психологічного феномену. Адже, з однієї сторони перфекціоністські тенденції стимулюють особистість до саморозвитку, а з іншої – пов'язані зі значними психоемоційними порушеннями. Враховуючи такі особливості, проаналізовано виокремлені дослідниками дихотомічні типи перфекціонізму: нормальний і невротичний (Д. Хамачек), позитивний і негативний (Г. Оуенс, Р. Слейні, К. Райс, Дж. Ешбі), активний і пасивний (К. Адкінс, В. Паркер), функціональний і дисфункціональний (Л. Данилевич), адаптаційний і дезадаптаційний (О. Кашина), здоровий та патологічний (Н. Гаранян) та ін. Описано також критерії їх розрізнення (Н. Гаранян, О. Кашина, Л. Данилевич, О. Золотарьова, А. Холмогорова).

Проведений теоретичний аналіз наукових досліджень з проблеми диференціації типів перфекціонізму дозволив сформуванню авторську схему значення перфекціонізму для особистості. Зокрема, перфекціонізм визначається як цілісне психологічне явище, в якому одночасно представлено як «функціональні» та і «дисфункціональні» аспекти, які не слід розмежовувати.

Екстрапсихічний (або зовнішній) аспект відображає соціальне сприйняття, соціальні оцінки, вимоги тощо. Соціальне оточення активно пропагує, стимулює і заохочує до досягнення досконалості. Людей, які досягли високих результатів діяльності – ставлять як приклад іншим, ними захоплюються. Такі особистості закладають еталони та ідеали, той рівень до якого необхідно прагнути іншим. Інтрапсихічний (або внутрішньоособистісний) аспект представлений тими внутрішніми психологічними проблемами, які виникають у особистості при прагненні до досконалих результатів діяльності. Це постійні сумніви у правильності своїх дій, боязнь критики, неможливість отримувати задоволення від результатів діяльності, переживання безпомічності, непродуктивності, тривожності і т.д.

Розглядаючи мотиваційні чинники перфекціонізму студентської молоді, не можливо виокремлювати їх без урахування тісного зв'язку з емоційними, сімейними, соціальними, культуральними, особистісними та іншими особливостями людини. У перфекціонізмі представлено, не лише особистісний аспект, а й – соціокультурний.

На основі теоретичного аналізу розроблено теоретичну модель мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді, у якій мотиваційний аспект представляють: потреби, мотиви, соціально-психологічні установки та ціннісні орієнтації. Також виокремлено індивідуально-психологічні та соціокультурні чинники, як важливі складові, що впливають на мотивацію перфекціонізму особистості.

У підсумку теоретичного вивчення, запропоновано визначати перфекціонізм як особистісну рису, що виражається у прагненні до досконалості, пред'явленні до себе високих вимог і нереалістичних стандартів, що, з однієї сторони, культивується сучасним суспільством і передбачає соціальне заохочення та визнання, проте, з іншої – пов'язане з низкою дисфункціональних особливостей (когнітивних, емоційних, поведінкових).

У другому розділі «**Організація емпіричного дослідження мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді**» здійснено опис організації та основних етапів емпіричного дослідження, обґрунтовано обраний дослідницький інструментарій, охарактеризовано групу досліджуваних, а також описано процедуру модифікації опитувальника перфекціонізму; за результатами кластерного аналізу виділено рівні перфекціонізму – високий, середній та низький за якими можливо диференціювати прояви перфекціонізму особистості.

Емпіричне дослідження складалося з трьох етапів: першого – підготовчого, на якому було проведено пілотажне дослідження (за участі 124 студентів), здійснено планування, розробку, підбір психодіагностичного інструментарію для вивчення мотиваційних та індивідуально-психологічних чинників перфекціонізму студентської молоді, а також охарактеризовано основну групу досліджуваних; другого – основного, на якому проведено психологічне тестування та збір емпіричного матеріалу та модифіковано опитувальник перфекціонізму Н.Гаранян, А. Холмогорової; третього, що передбачав аналіз та інтерпретацію емпіричного дослідження, здійснення психологічного аналізу та інтерпретації одержаних результатів.

Загальна кількість досліджуваних становила 631 особу, із них: студентська молодь (N=299); молодь, яка не входить до категорії студентства (N=183), батьки студентської молоді (N=149).

Батьків студентської молоді було обрано як ще одну досліджувану групу, виходячи з аналізу досліджень щодо впливу сімейного стилю виховання на формування перфекціонізму (Т. Грубі, Г. Чепурна, С. Євенко, С. Блатт, Д. Хамачек). Цій групі пропонувалось заповнити лише модифікований опитувальник перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової з метою визначення прояву та рівня перфекціонізму.

Група студентської молоді (N=299) представлена особами віком 18-22 років, які навчалися на різних факультетах та спеціальностях Львівського національного університету імені Івана Франка (N=91), Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (N=102), Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій С. Гжицького (N=56), Національного університету «Львівська політехніка» (N=50).

Група молоді, що не є студентами представлена працівниками супермаркетів та магазинів м. Львова (N=73), автозаправних станцій (N=53) та непрацюючою молоддю (N=57) віком 19-27 років.

Аналіз досліджень проблеми перфекціонізму показав, що такі особливості перфекціоністів, як схильність до самозвинувачення та висока залежність від оцінок оточення визначаються у більшості досліджень. Враховуючи це, було додано до загальної структури перфекціонізму два компоненти –

«самозвинувачення» та «залежність від оцінок оточення». Першопочатково було розроблено 40 тверджень, що стосувалися питання самозвинувачення та залежності від позицій оточення, які гіпотетично мали б вимірювати ці показники. Проте, подальше статистичне опрацювання отриманих результатів (показники факторного аналізу та коефіцієнтів α – Кронбаха), вказувало на доцільність виділення лише 14 тверджень (які й складають основу додаткових запитань модифікованого опитувальника перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової), 8 з яких стосуються шкали «самозвинувачення», а 7 – «залежності від позицій оточення» (одне з тверджень входить у дві шкали).

В процесі модифікації опитувальника, процедура перевірки двох доданих шкал – «самозвинувачення» та «значимість оцінки оточення» на надійність – засвідчила високий коефіцієнт α – Кронбаха – 0,71 та 0,64 відповідно. Виділені дві шкали є статистично значимими, і результати факторного аналізу вказують, що з їх додаванням – відсоток сукупної дисперсії даних, яким пояснюється даний фактор складає (Prp. Totl) – 0,22. А це підтверджує те, що виявлено аспект, що дає змогу розширити структуру перфекціонізму.

Перевірка внутрішньої узгодженості всіх шкал опитувальника перфекціонізму (за допомогою коефіцієнта α –Кронбаха) – вказує на високу їх надійність. Загальний показник становить – 0,75, що значно покращує надійність опитувальника з додаванням двох шкал, порівняно з опитувальником, розробленим російськими науковцями, де коефіцієнт α –Кронбаха – 0,63.

За допомогою кластерного аналізу вдалося виокремити високий, середній та низький рівні перфекціонізму. Зіставлення розподілів рівнів, виявлених в результаті кластерного аналізу із значеннями загального рівня перфекціонізму (результати описової статистики), дає підстави виділити такі рівні перфекціонізму(табл.1).

Таблиця 1

Рівні перфекціонізму виділені в результаті модифікації опитувальника Н. Гаранян, А. Холмогорової

Рівні	Значення	Похибка
Високий	96 і більше	± 2%
Середній	75 – 95	± 3%
Низький	до 74	± 4%

Статистична достовірність узгодженості розподілів рівнів перфекціонізму підтверджена критерієм χ^2 -квадрат Пірсона ($\chi^2= 410$, де $p \leq 10^{-5}$). Похибка розбиття за шкалами перфекціонізму не перевищує 5%.

Проведений дискримінантний аналіз коректності класифікації досліджуваних за рівнем перфекціонізму, методом покрокового включення змінних, дає змогу оцінити, що запропоновані автором змінні входять в перелік класифікаційних змінних, причому, шкала «самозвинувачення», що додана нами – має одне з найвагоміших значень (з достовірністю 98%).

Таким чином, в остаточному варіанті, модифікований варіант опитувальника перфекціонізму Н. Гаранян та А. Холмогорової містить 7 шкал: 1)сприйняття інших людей як таких, що делегують високі очікування; 2)завищені

домагання та вимоги до себе; 3) високі стандарти діяльності при орієнтації на полюс «найуспішніший»; 4) селектування інформації про власні помилки й невдачі; 5) поляризоване мислення – «все або нічого»; 6) самозвинувачення, 7) залежність від оцінок оточення.

У третьому розділі «Результати емпіричного дослідження мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді» представлено аналіз індивідуально-психологічних, мотиваційних та соціокультурних чинників перфекціонізму студентської молоді. Визначено відмінності між студентською молоддю та молоддю, яка не навчається у вищих навчальних закладах, що стосуються, зокрема, рівня прояву перфекціонізму, мотивів, цінностей, установок та способів саморегуляції поведінки.

Використання t-критерію Стюдента дозволило виявити, що у студентської молоді більш виражений показник перфекціонізму ($p=0,0003$), а також таких його компонентів як завищені вимоги та домагання ($p=0,007$); орієнтація на полюс найуспішніших ($p=0,0004$); сприйняття оточення як такого, що делегує високі вимоги ($p=0,005$). У мотиваційній структурі більш проявляються споживацькі мотиви, що пов'язані з потребою реалізації мотивів комфорту ($p=0,007$), соціального статусу ($p=0,04$) та життєзабезпечення ($p=0,0002$). Серед ціннісних орієнтацій більш виражені – стимуляція ($p=0,006$) та досягнення ($p=0,006$); переважає соціально-психологічна установка на свободу ($p=0,007$); у стилі саморегуляції поведінки студенти відрізняються нижчою гнучкістю ($p=0,0008$).

Результати порівняльного аналізу (використання однофакторного дисперсійного аналізу та тесту Шеффе) вказують, що для осіб із високим рівнем перфекціонізму рівень прагнень до досягнення бажаного є практично ідеалізованим. Натомість, для осіб із низьким рівнем перфекціонізму більш характерно позитивно оцінювати реальний стан задоволення мотивів, не будуючи ідеалістичних переконань.

Студенти з яскраво вираженим перфекціонізмом проявляють високий рівень загальної мотивації ($r=0,36$, $p\leq 0,01$), зокрема, найбільш вагомими мотивами виступають мотив соціального престижу і статусу ($r=0,32$, $p\leq 0,01$), а також мотив загальної активності ($r=0,33$, $p\leq 0,01$). Професійна діяльність є вагомою для осіб із високим рівнем перфекціонізму ($r=0,38$, $p\leq 0,01$) і забезпечує реалізацію мотивів розвитку ($r=0,32$, $p\leq 0,01$). У загальножиттєвій діяльності притаманна реалізація більш споживацьких мотивів ($r=0,37$, $p\leq 0,01$). Перфекціоністи переважно демонструють високі показники ідеалізованих переконань, високий рівень устремлінь та прагнень, порівняно з реальною оцінкою задоволення певного мотиву ($r=0,33$, $p\leq 0,01$). Переживання невдач пов'язані з тими емоціями, що загалом здатні пригнічувати життєдіяльність, знижувати енергію організму ($r=0,35$, $p\leq 0,01$).

Прагнення уникнення невдачі ($r=0,67$, $p\leq 0,001$), чутливість до неприйняття оточення ($r=0,62$, $p\leq 0,001$) – здатні підвищувати рівень перфекціонізму. Потреба у безпеці ($r=0,51$, $p\leq 0,01$) та потреба у визнанні ($r=0,54$, $p\leq 0,01$) є найбільш дефіцитарними для осіб із високим рівнем перфекціонізму. Прагнення отримувати вагомий результат ($r=0,55$, $p\leq 0,01$) та установка на владу ($r=0,49$, $p\leq 0,01$) і працю ($r=0,56$, $p\leq 0,01$) набувають вагomeго значення в орієнтуванні

перфекціоністів. Цінність влади допомагає людині долати суб'єктивне сприйняття того, що інші люди ставлять надвисокі вимоги до виконання певної діяльності.

Високий рівень перфекціонізму негативно відображається на самостваленні та самоактуалізації особистості. Саморегулюючи власну діяльність перфекціоністи надають вагомому значення у її плануванні ($r=0,41$, $p\leq 0,01$) та програмуванні ($r=0,45$, $p\leq 0,01$), проте частково недооцінюють потребу у моделюванні ($r=-0,52$, $p\leq 0,01$) та об'єктивній оцінці її результатів ($r=-0,57$, $p\leq 0,01$).

Цікавим виявився той факт, що мотивація суспільної корисності обернено пропорційно взаємопов'язана з проявом перфекціонізму ($r=-0,34$, $p\leq 0,01$). Мотивація суспільної корисності в структурі В. Мільмана, є практично ототожненням з самоактуалізацією (А. Маслоу) як найвищим щаблем розвитку мотивації особистості. Перевірка взаємозв'язків перфекціонізму та самоактуалізації особистості вказує на те, що всі компоненти перфекціонізму обернено пропорційно взаємопов'язані із самоактуалізацією особистості.

У студентів із середнім рівнем прояву перфекціонізму у мотиваційній структурі домінуючими є мотиви соціального статусу ($r=0,47$, $p\leq 0,01$), загальної активності ($r=0,42$, $p\leq 0,01$), а також спілкування ($r=0,53$, $p\leq 0,01$). У даній групі студентів є високі прагнення до досягнення, бажання покращити реальний стан задоволення мотивів. Досягнення соціального престижу є найбільш вагомим у професійній діяльності. Натомість у загальножиттєвій діяльності, окрім мотивів соціальної значущості домінує прагнення до взаємодії з оточенням, що тісно пов'язано з залежністю від думки середовища.

У мотивації досягнення переважає мотив на успіх ($r=0,47$, $p\leq 0,01$) при збереженні високої чутливості до неприйняття оточенням ($r=0,38$, $p\leq 0,01$). За допомогою спілкування (зокрема, похвали, позитивного підкріплення) особистість задовольняє потребу у визнанні, що, в свою чергу, посилює впевненість, знижуючи здатність критично себе оцінювати.

Саморегуляція власної діяльності пов'язана з потребою у формуванні цілей та усвідомленого планування власної діяльності ($r=0,46$, $p\leq 0,01$). Також, важливим є продумування способів дій і поведінки для досягнення поставленої мети ($r=0,48$, $p\leq 0,01$). Проте, труднощі можуть виникати із оцінкою отриманих результатів, адже суб'єктивні критерії успішності є достатньо нестійкими ($r=-0,57$, $p\leq 0,01$).

У студентів із низьким рівнем перфекціонізму спостерігається виражене домінування споживацьких мотивів ($r=0,43$, $p\leq 0,01$), зокрема збереження комфорту ($r=0,48$, $p\leq 0,01$) та підтримання життєзабезпечення ($r=0,46$, $p\leq 0,01$). При емоційному реагуванні притаманні емоції, що здатні пригнічувати діяльність, проте у стресових, фрустраційних ситуаціях – все ж притаманна активна поведінка, спрямована на долання труднощів. Невизначений мотиваційний полюс у мотивації досягнення є характерний для даної категорії осіб ($r=0,42$, $p\leq 0,01$). Потреба у взаєморозумінні, теплих соціальних контактах позитивно відображається на самоприйнятті, оцінці себе в очах оточення. Серед ціннісних орієнтацій переважають цінність самостійності ($r=0,41$, $p\leq 0,01$) та стимуляції ($r=0,36$, $p\leq 0,01$).

На основі даних множинного регресійного аналізу (МРА) виведено регресійні зв'язки, які показують значущий внесок мотиваційних чинників у досліджуваний феномен перфекціонізму студентської молоді (дивись табл.2). Отримані результати вказують, що мотиваційними чинниками перфекціонізму студентської молоді, серед *потреб* є: потреба у комфорті ($R^2 = 0,067$, $p \leq 0,05$, $F = 5,984$) та визнанні ($R^2 = 0,067$, $p \leq 0,05$, $F = 5,984$); серед *мотивів*: страх бути знехтуваним (чутливість до неприйняття оточенням), ($R^2 = 0,248$, $p \leq 0,05$, $F = 24,84$), мотив соціального престижу та статусу ($R^2 = 0,248$, $p \leq 0,05$, $F = 24,84$), мотив загальної активності ($R^2 = 0,248$, $p \leq 0,05$, $F = 24,84$), високий рівень прагнень ($R^2 = 0,248$, $p \leq 0,05$, $F = 24,84$), устремління до задоволення мотивів ($R^2 = 0,248$, $p \leq 0,05$, $F = 24,84$), професійна мотивація ($R^2 = 0,248$, $p \leq 0,05$, $F = 24,84$); серед *ціннісних орієнтацій*: цінність влади ($R^2 = 0,125$, $p \leq 0,05$, $F = 10,98$); серед *соціально-психологічних установок* – установка на результат ($R^2 = 0,156$, $p \leq 0,05$, $F = 11,44$), а також уникнення устремління на альтруїзм ($R^2 = 0,156$, $p \leq 0,05$, $F = 11,44$).

Таблиця 2

Мотиваційні чинники перфекціонізму студентської молоді

Показник	Предиктори перфекціонізму	Коефіцієнт регресії	R^2 – коефіцієнт детермінації
Потреби	Потреба у комфорті	0,159	0,067
	Потреба у визнанні	0,187	
Мотиви	Страх бути знехтуваним (мотив афіліації)	0,314	0,248
	Мотив соціального престижу та влади	0,307	
	Мотив загальної активності	0,124	
	Ідеальний стан задоволення мотивів	0,189	
	Професійна мотивація	0,251	
Ціннісні орієнтації	Цінність влади	0,214	0,125
Соціально-психологічні установки	Установка на результат	0,256	0,156
	Установка на альтруїзм	- 0,295	

Результати регресійного аналізу вказують, що до індивідуально-психологічних чинників, що впливають на мотивацію перфекціонізму особистості відносяться такі *риски характеру*, як тривожність ($R^2 = 0,295$, $p \leq 0,05$, $F = 28,27$), схильність до педантизму ($R^2 = 0,295$, $p \leq 0,05$, $F = 28,27$) та застрягання ($R^2 = 0,295$, $p \leq 0,05$, $F = 28,27$); *особливостей самоставлення* – негативна оцінка себе та стосунків з оточенням ($R^2 = 0,348$, $p \leq 0,05$, $F = 10,181$); самозвинувачення ($R^2 = 0,348$, $p \leq 0,05$, $F = 10,181$); схильність до рефлексії та надмірного

самокопання, що негативно відображається на прийнятті себе ($R^2 = 0,348$, $p \leq 0,05$, $F = 10,181$); а також недостатньо виражена готовність до змін, пізнання нового ($R^2 = 0,348$, $p \leq 0,05$, $F = 10,181$); *особливості самоактуалізації*, що пов'язані з неприйняттям себе ($R^2 = 0,0945$, $p \leq 0,05$, $F = 5,325$), невпевненістю ($R^2 = 0,0945$, $p \leq 0,05$, $F = 5,325$), спогадами про минуле ($R^2 = 0,0945$, $p \leq 0,05$, $F = 5,325$), недостатнє розуміння власних потреб та бажань ($R^2 = 0,0945$, $p \leq 0,05$, $F = 5,325$).

На основі даних множинного регресійного аналізу також виявлено три основні стилі батьківського виховання, що впливають на формування перфекціонізму студентської молоді: ігнорування потреб дитини ($R^2 = 0,0785$, $p \leq 0,05$, $F = 4,974$), надмірність вимог до неї ($R^2 = 0,0785$, $p \leq 0,05$, $F = 4,974$), проєкція на дитину власних небажаних якостей ($R^2 = 0,0785$, $p \leq 0,05$, $F = 4,974$). Результати кореляційного аналізу вказують, що вищий рівень перфекціонізму у батьків, то вищий показник перфекціонізму у дітей, ($r=0,42$, $p \leq 0,01$). Також результати регресійного аналізу вказують, що показник дитячого перфекціонізму залежить від показника перфекціонізму у батьків ($R^2 = 0,0562$, $p \leq 0,05$, $F = 3,982$).

Відповідно до мети та завдань наукової роботи, на основі узагальнення отриманих результатів розроблено мотиваційну структуру перфекціонізму студентської молоді (рис.1).

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми визначення мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді. Узагальнення результатів дослідження дало змогу констатувати наступне:

1. В результаті теоретичного та емпіричного вивчення впливу перфекціонізму на особистість, запропоновано розглядати його як цілісне явище, що одночасно об'єднує як екстрапсихічний, так і інтрапсихічний аспекти. Відповідність високим стандартам схвалюється і культивується сучасним суспільством, що являє собою конструктивні прагнення до досягнення цілі. Проте, постійне і надмірне прагнення до досконалості сприяє емоційному виснаженні, когнітивним спотворенням та соціальної дезадаптивності.

Перфекціонізм визначено як особистісну рису, що полягає у прагненні до досконалості, пред'явленні до себе високих вимог і нереалістичних стандартів та одночасно поєднує екстрапсихічний аспект, який відображає соціальний контекст перфекціонізму і його виразну соціальну детермінацію, культивується сучасним суспільством і передбачає соціальне заохочення та визнання та інтрапсихічний, пов'язаний із низкою дисфункціональних особливостей (когнітивних, емоційних, поведінкових).

Побудовано теоретичну модель мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді, у якій мотиваційний аспект представляють потреби, мотиви, соціально-психологічні установки та ціннісні орієнтації та виокремлено індивідуально-психологічні та соціокультурні чинники, як важливі складові, що здійснюють вплив на мотиваційну сферу особистості, зокрема, розвиток перфекціонізму.

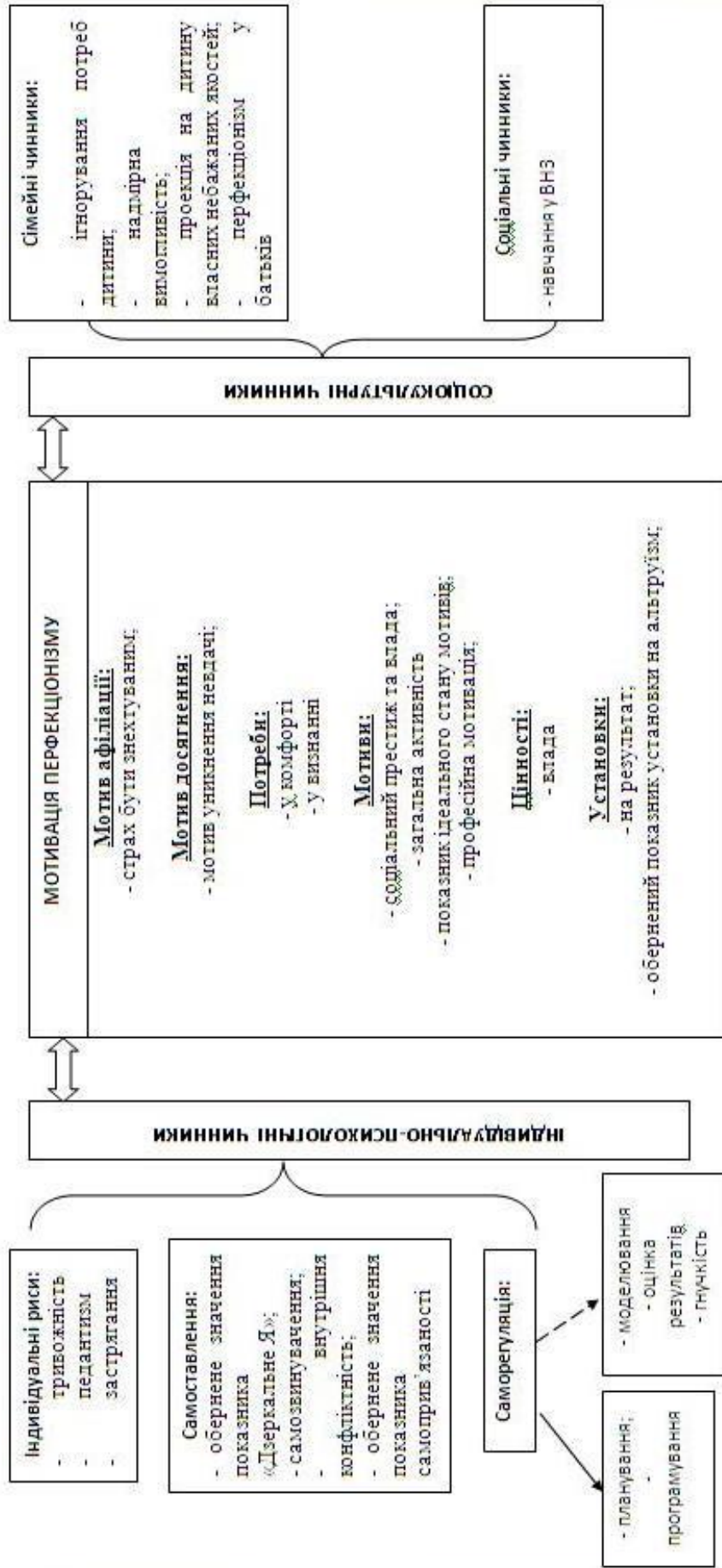

Рис.1. Мотиваційна структура перфекціонізму студентської молоді

2. Модифіковано опитувальник перфекціонізму розроблений російськими науковцями Н. Гаранян, А. Холмогоровою. В результаті розширено структуру перфекціонізму шляхом додавання двох шкал «самозвинування» та «залежність від оцінок оточення». В кінцевому варіанті опитувальник включає 44 оціночних твердження та містить окрім двох авторських шкал такі шкали як: «сприйняття людей, як таких, що делегують надвисокі вимоги»; «завищені вимоги до себе»; «високі стандарти діяльності при орієнтації на полюс найуспішніших»; «селектування інформації про власні помилки»; «поляризоване мислення – все або нічого». Виокремлено рівні перфекціонізму – високий, середній та низький, що дозволить відповідно диференціювати особливостей його прояву.

3. Виявлено, що для студентської молоді більш притаманний прояв перфекціонізму, аніж для осіб які не входять до категорії студентства – студенти більш схильні ставити перед собою завищені вимоги ($p \leq 0,01$), орієнтуватися на полюс найуспішніших ($p \leq 0,001$) та сприймати оточення як таке, що делегує високі ($p \leq 0,01$).

Студенти з високим та середнім рівнем перфекціонізму проявляють високий рівень загальної мотивації, мотиву соціального престижу та загальної активності. Професійна діяльність є вагомою сферою, що забезпечує реалізацію мотивів розвитку. Перфекціоністи переважно демонструють високі показники ідеалізованих переконань, високий рівень устремлінь та прагнень, порівняно з реальною оцінкою задоволення певного мотиву.

Прагнення уникнення невдачі, чутливість до неприйняття оточення – здатні підвищувати рівень перфекціонізму. Потреба у безпеці та у визнанні – найбільш дефіцитарні для осіб із високим рівнем перфекціонізму.

4. Проведення емпіричної експлікації теоретичної моделі вивчення мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді дозволило:

- з'ясувати мотиваційну структуру перфекціонізму студентської молоді, що представлена *потребами* у комфорті та визнанні; *мотивами* страху бути знехтуваним (чутливість до неприйняття оточенням), соціального престижу та статусу, загальної активності, виокремленим рівнем прагнень, професійними мотивами; *ціннісною орієнтацією* на владу; *соціально-психологічними установками* на результат та уникнення устремлінь на альтруїзм, які виступають мотиваційними чинниками перфекціонізму студентської молоді;

- визначити вагомими індивідуально-психологічними (індивідуальні риси, особливості самоствалення і саморегуляції особистості) та соціокультурними (стилі сімейного виховання, навчання у ВНЗ) чинниками перфекціонізму студентства, які тісно взаємопов'язані з мотивацією перфекціонізму.

Виявлено, що прояв перфекціонізму у батьків сприяє розвитку перфекціонізму у їх дітей; ігнорування емоційних потреб дитини, надмірність вимог та проєкція на дитину власних небажаних якостей у батьків – провокують формування перфекціонізму, а високий рівень перфекціонізму негативно відображається на самостваленні та самоактуалізації особистості.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у вивченні психологічних особливостей перфекціоністів в залежності від віку, а також у більш ширшому вивченні соціокультурних чинників, що впливають на

формування перфекціонізму. Зокрема, в умовах глобалізації та постійних трансформаційних процесів важливим аспектом є проведення кроскультурних досліджень особливостей перфекціонізму в залежності від економічного розвитку суспільства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А) Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Завада Т.Ю. Теоретичний аналіз перфекціонізму як психологічного феномену / Т.Ю. Завада // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Вип. 16. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. – С. 365-378.

2. Завада Т.Ю. Перфекціонізм та педантизм: спільне та відмінне / Т.Ю. Завада // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал. – №2 (32). – К. : Університет “Україна”, 2013. – С. 147–151.

3. Завада Т.Ю. Модифікація опитувальника перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової / Т.Ю. Завада // Психологічні перспективи: міжнародний науковий рецензований періодичний журнал. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. – С. 120-133.

4. Завада Т.Ю. Перфекціонізм як соціально-психологічна властивість особистості: позитивний та негативний аспект / Т. Ю. Завада // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології ; [редакційна рада : М. М. Слюсаревський (голова), В.Г. Кремень, С. Д. Максименко та ін.] – К. : Міленіум, 2016. - Вип. 38(41).

5. Завада Т.Ю. Опитувальник перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової (модифікований варіант Т. Завади) / Т.Ю. Завада // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. – Вип. 6 (1). – Херсон, 2016. – С.51-56.

Публікації у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз:

6. Завада Т.Ю. Мотиваційні чинники перфекціонізму студентської молоді / Т.Ю. Завада // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. – Вип.5 (2). – Херсон, 2016. – С.103-109.

Б) Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Завада Т.Ю. Теоретичні розробки ідей перфекціонізму у працях К. Хорні / Т.Ю. Завада // Тези ІХ науково-практ. конф. студентів та молодих вчених «Психологічні проблеми сучасності». – Т.1. – Львів, 2012. – С. 66–67.

8. Завада Т.Ю. Перфекціонізм як чинник соціальної дезадаптованості особистості / Т.Ю. Завада // Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конференції [«Спецпроект : аналіз наукових досліджень»], (м. Дніпропетровськ, 14-15 червня 2012 р.). – Дніпропетровськ : Біла К.О., 2012. – С. 86–89.

9. Завада Т.Ю. Розвиток ідей перфекціонізму у поглядах А. Адлера / Т.Ю. Завада // Тези звітної наукової конференції філософського факультету. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – Вип. 9. – С. 279–281.

10. Завада Т.Ю. Вплив сімейних взаємостосунків на формування перфекціонізму в молоді / Т.Ю. Завада // Тези звітної наук. конф. філософського ф-ту Львівського нац. університету імені Івана Франка ; відп. за вип. проф. В. Мельник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – Вип. 10. – С. 282–284.

11. Завада Т.Ю. Особливості взаємозв'язку перфекціонізму та самоактуалізації особистості / Т.Ю. Завада // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : Київський університет, 2014. – С. 31-34.

12. Завада Т.Ю. Сімейні чинники формування перфекціонізму / Т.Ю. Завада // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології». – Київ, 2014. – № 9. – С. 176–183.

13. Завада Т.Ю. Характерологічні особливості перфекціоністів / Т.Ю. Завада // Актуальні проблеми прикладної психології: мат. Всеукр. конф., (Київ, 2-3 жовт. 2014 р.) / Укр. НМЦ практич. психології і соц. роботи; за наук. ред. А.І. Тінякової. – К.: Український НМЦ практичної психології та соціальної роботи, 2014 р. – С. 49-51.

14. Завада Т.Ю. Психодіагностичні методи дослідження перфекціонізму / Т.Ю. Завада // Педагогічні та психологічні науки: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень : Збірник наук. робіт учасників міжн. науково-практ. конф. : (17-18 жовтня 2014 р., м. Одеса). – Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2014р. – С. 9-12.

15. Завада Т.Ю. Мотиваційні кореляти перфекціонізму студентської молоді / Т.Ю. Завада // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» - Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології». – К. : Гнозис, 2015. – С. 111-119.

16. Завада Т.Ю. Батьківський перфекціонізм як чинник перфекціонізму студентської молоді / Т.Ю. Завада // Психологічний часопис. Науково-практичний журнал Ін-ту психології імені Г.С. Костюка Нац. акад. пед. наук України. – №1 (3) – С. 65-73. – Режим доступу до ресурсу: <http://ua.appsyjournal.com/wp-content/uploads/sites/2/2016/11/PDF-65-73.pdf>

АНОТАЦІЇ

Завада Т.Ю. – Мотиваційні чинники перфекціонізму студентської молоді. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. – Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, Київ, 2017.

У дисертації представлено результати дослідження мотиваційних чинників перфекціонізму студентської молоді. Визначено перфекціонізм особистісною рисою, що одночасно поєднує екстрапсихічний та інтрапсихічний аспекти, що виражається у прагненні до досконалості, що, з однієї сторони, культивується сучасним суспільством і передбачає соціальне заохочення та визнання, проте, з іншої – пов'язане з низкою дисфункціональних особливостей (когнітивних, емоційних, поведінкових). Представлено модифікований опитувальник перфекціонізму Н. Гаранян, А. Холмогорової, що розширений шкалами «самозвинувачення» та «залежність від оцінок оточення», завдяки чому останній дозволяє диференціювати перфекціонізм на різних його рівнях. Розроблено мотиваційну структуру перфекціонізму студентської молоді. Окреслено індивідуально-психологічні та соціокультурні чинники, що впливають на мотивацію перфекціонізму серед студентства.

Ключові слова: перфекціонізм, мотивація, опитувальник, студентська молодь, самовдосконалення, стилі сімейного виховання.

Завада Т.Ю. Мотивационные факторы перфекционизма студенческой молодежи. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.01 – общая психология, история психологии.– Институт социальной и политической психологии НАПН Украины, Киев, 2017.

Проанализировано исследование перфекционизма в психологической науке. Также представлены основные подходы и модели перфекционизма зарубежных и украинских ученых. Определено перфекционизм как личностную черту, заключающуюся в стремлении к совершенству, предъявлении к себе высоких требований и нереалистичных стандартов, что, с одной стороны, имеет социальный контекст и выразительную социальную детерминацию, культивирующиеся современным обществом, представляющие социальное поощрение и признание. В то же время, с другой стороны, - связано с рядом дисфункциональных особенностей (когнитивных, эмоциональных, поведенческих).

Перфекционизм рассматривается как целостное социально-психологическое явление, что представляет две стороны: экстрапсихический и интрапсихический аспекты. Экстрапсихический аспект отмечается социальным поощрением и признанием перфекционистских тенденций, а интрапсихический – дисфункциональными особенностями, как эмоциональными, так и когнитивными, поведенческими, - проявляющимися в хроническом дискомфорте, постоянных

сомнениях относительно собственных действий, в неуверенности, тревожности, низкой продуктивности и т.д.

Модифицировано опросник перфекционизма, разработанный российскими учеными Н.Гаранян и А.Холмогоровой. Как результат, расширено структуру перфекционизма вследствие добавления двух шкал: «самообвинение» и «зависимость от оценок других». В итоговом варианте опросник состоит из 44 оценочных утверждений и содержит, кроме авторских, такие шкалы как: «восприятие людей, как делегирующих сверхвысокие требования»; «завышенные притязания относительно себя»; «высокие стандарты деятельности при ориентации на полюс самых успешных»; «селектирование информации относительно собственных ошибок»; «поляризованное мышление – все или ничего». Также разграничено высокий, средний и низкий уровни перфекционизма, позволяющие дифференцировать его проявления.

Выявлено, что студенческой молодежи более свойственно проявление перфекционизма, чем лицам, не состоящим в студенчестве. В частности, студенты более склонны ставить перед собой завышенные требования, ориентироваться на полюс наиболее успешных и воспринимать окружающих как делегирующих высокие ожидания.

Установлено, что студенты с высоким и средним уровнями перфекционизма проявляют высокие показатели общей мотивации, мотива социального престижа и общей активности. Профессиональная деятельность является весомой сферой, обеспечивающей реализацию мотивов развития. Проанализировано, что перфекционисты, зачастую, демонстрируют более высокий коэффициент идеализированных убеждений, значительный уровень устремлений, в сравнении с реальной оценкой удовлетворения некоего мотива.

Выяснено, что стремление к избеганию неудач, чувствительность к неприятию окружением – способны повышать уровень перфекционизма. Потребность в безопасности и признании, - наиболее дефицитарные для лиц с высоким уровнем перфекционизма. Последний же, негативно сказывается на самостановлении и самоактуализации личности.

Определены социокультурные, индивидуально-психологические и мотивационные факторы перфекционизма студенческой молодежи. В мотивацию перфекционизма входят: потребность в комфорте и признании; страх пренебрежения (чувствительность к неприятию окружением); мотив социального престижа и статуса; мотив общей активности; высокий уровень устремлений к удовлетворению мотивов; профессиональная мотивация; ценность власти; социально-психологическая установка на результат, а также избежание стремления к альтруизму.

Эмоционально дисгармоничная семейная ситуация является семейным фактором перфекционизма. Тревожность и длительное переживание травмирующих ситуаций способны влиять на его проявление.

Установлено четкую социально-психологическую закономерность: проявление перфекционизма у родителей способствует развитию перфекционизма у детей. Игнорирование эмоциональных потребностей ребенка, завышенные

требования и проекция родителями на детей собственных нежелательных качеств – провоцируют формирование перфекционизма.

Ключевые слова: перфекционизм, мотивация, опросник, студенческая молодежь, саморазвитие, стили семейного воспитания.

Zavada T.Y. Motivational Factors of Perfectionism of the Students' Youth. – Manuscript.

Dissertation for Candidate Degree in Psychological Sciences in speciality 19.00.01 – General Psychology, History of Psychology. – Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine. Kyiv, 2017.

This thesis investigates motivational factors of perfectionism among young student generation. By this research, perfectionism is defined as a personality trait that combines both extrapsychic and intrapsychic aspects, reflected in striving for excellence. The latter on the one hand, is cherished by society and implies social encouragement and acknowledgement, but on the other hand, it's followed by a number of dysfunctional aspects (cognitive, emotional, and behavioral).

The study identifies diagnostic criteria of perfectionism in needs, motives, attitude, and values.

Included in this research, the modified questionnaire by N. Garanyan, A. Kholmogorova is expanded with the categories of “self-accusation” and “depending on other people's opinions”, which in its turn helps to differentiate perfectionism on its different levels.

The study outlines individual and family psychological factors that influence the occurrence of perfectionism among students.

Key words: perfectionism, motivation, questionnaire, students' youth, self improvement, style of family education.

Підписано до друку 26.05.2017 р.

Формат 60x90/16. Папір офсетний. Друк на різнографі.

Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.

Друк ТзОВ «ЗУКЦ»

79011, м. Львів, вул. Вітовського, 25/10

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 408 від 09.04.2001

Тел.. +38 (032) 297-06-76